

‘ĀPO’ORA’A FA’ATEREHAU PARAU FA’ATA’ARA’A

Mahana toru 18 no tenuare 2023

‘Ua putuputu te ‘Āpo’ora’a Fa’aterehau i teie mahana toru. Teie te mau pu’e parau tā na i ha’amana :

PR -.....	2
• Tauturu ‘a te DDC.....	2
VP -.....	2
• Faanaho faahouraa ‘i te mau vâhi tutauraa pahî ‘i te tairoto ‘o te Popora.....	2
MEF -	3
• Tapura tereraa ‘ohipa ‘a te tomita ‘aitairahuraa teimaha ‘a te huiraa - 2021.....	3
• Te vairaa ‘o te mau tarifa hoo.....	3
• Tai’o ‘o te mau paturaa fare ‘e te mau ‘ohipa rarahi (BTP).....	4
MAF -	4
• Moni tauturu nâ te EPHE	4
• Tapura ‘o te mau râau manumanu fâriihia ‘i Porinetia	5
MGT -.....	6
• Te mau mero, te faaahoraa ‘e te tetaraa ‘ohipa ‘a te Fare Raumaire (CESEC).....	6

- PR -

Tauturu 'a te DDC

'Ua faataa te 'Apooraahau 'e piti tauturu moni nô te faatupuraa 'ohipa 'a te 'oire 'o Tauarapu hitiaotera nô te tâmâraa 'i te viivii 'e te vâvâhira fare 'ia au 'i te paraua faaâu faa'ohiparaa 'i te mau fenua 'a nuu 'i te fenua nei.

Hâmana'oraa, faaâuraa parau nô te 22 'o fepuare 2016, 'i roto 'i te Hau nui 'e te Fenua 'e te mau 'oire, Faaa, Pirae, Arue, Mahina 'e Taiarapu hitiaotera, 'o tei haaputu 'i te faufaa 'e te mau rave'a nô te haamata 'i te mau 'opuaraa 'imiraa faufaa nô te mono 'i te nuu fa'ehau 'o te faaru'e mai na 'i te fenua.

'Ua haamau mai ia 'i te tapura faufaa 'a te Hau nui 'e te Fenua 'e te mau 'Oire mai teie :

- Te Hau nui : piri 'i te 735 mirioni toata ;
- Te Fenua : 500 mirioni toata ;
- Tuhaa iti 'a te mau 'oire 20% 'o te tapura faufaa 'o tâ râtou mau 'opuaraa.

Nô teie faaotiraa, 'ua fâna'o mai na 'o Taiarapu Hitiaotera 'i te fenua 'a te nuu 'i te vâhi piihia Fort de Taravao 'i te 'aanoraa fenua 'e 2,9 tâ 'i ni'a iho te ti'a ra 'e 32 fare 'e 'ia pû'ohuhia tei te aanoraa 4700 m2 tahua fare. 'E 3 fare hi'opo'ahia te vai ra te amiante 'e te tâpau viivii.

'I te tapaeraa poti 'a te nuu 'i Tautira ato'a, 'aanoraa fenua 2151 m2. Te mau fare ato'a 'i reira te vai ra viivii tâpau.

Nô tei tumu te 'Apooraahua 'i fârii ai 'e faataa 'i te tauturu moni 'ia nehenehe 'i te 'oire 'ia tâmâ 'i te mau viivii rahi 'e vai nei 'e te vâvâhi ato'a 'i te mau fare 'e 'ore 'e au faahou.

'Ia 'âmuihia 'e 137 325 647 toata, te fâna'ohia 'e te 'oire nô nau tapura 'ohipa 'e piti, 59 610 549 toata tuhaa 'a te Fenua 'e 50 249 968 toata tuhaa 'a te Hau nui.

'E mau tauturu faufaa rahi teie, 'o te haapâpû mai nei 'i te vai tâmau te Fenua 'i te 'ao'ao 'o te mau 'oire, nô tâ râtou mau paturaa 'e te faufaa ho'i nô te faahoturaa 'i te 'imiraa faufaa 'e totuare 'o te Fenua.

- VP -

Faanaho faahouraa 'i te mau vâhi tutauraa pahî 'i te tairoto 'o te Popora

Te tahi mau vâhi tutauraa pahî 'i te tairoto 'o Popora 'o te ti'a 'ia taui haerehia nô te maea :

1. 'Ua taui te i'oa 'o te mau vâhi tutauraa ;
2. Nô te faaturahia mai te mau vâhi pâpuru 'i te mau tororaa niuniu nâ raro 'i te tai 'e te faaherehereraa 'i te mau to'a ora, 'ia au 'i te mau faaueraa 'a te Pû hi'opo'a 'i te raro moana (SHOM), 'i muri a'e 'i te tauraa 'i ravehia 'i te 22 'o novema 2022.

'E faaaho faahouraa teie nô te pâruru pâpû 'i te âvaâva tereraa 'poti 'i te tairoto 'o te motu Popora.

- MEF -

Tapura tereraa 'ohipa 'a te tomita 'aitarahuraa teimaha 'a te huiraatira - 2021

Te rave'a pâruru 'i te 'aitarahuraa teimaha 'a te huiraatira, haamauhia 'i Porinetia nâ roto 'i te ture Fenua 'o te 302 'o tenuare 2012 haamaita'ihia, tâ na fâ 'o te 'imiraa 'i te rave'a nô te tataraa 'i te fifi 'o te taata 'aitarahu moni 'i topa 'i roto 'i te fifi faaha'iraa tparau.

Nô te reira, 'ua mau mai te tomita, peretitenihia 'e te faatere 'o te Pû 'o te 'ohipa 'imiraa faufaa 'a te Hau (DGAE) 'e te papa'i parau hapa'ohia 'e te fare moi 'a te mau fenua farani nâ te ara moana (IEOM), faati'ahia.

Mai te mau matahiti ato'a, 'e ia au 'i te ture Fenua 'o te 30 'o tenuare 2012, 'ua faati'a mai te tomita 'i te parau papa matahiti 2021 'e hohora mai ra 'i te rahiraa tapura 'ohipa 'i haahia mai nâ reira te mau rave'a 'i ravehia 'e te tomita. 'E paparaa parau hi'opo'ahia 'e te 'Apooraahau, hou 'a tonohia 'i te 'Apooraa rahi 'a Porinetia (APF), 'o te haapâpû ato'a ra 'i te rauraa huru 'o te 'aitarahuraa 'i roto 'i te mau tapura parau 'e te mau tafifiraa 'e farereihia nei 'i roto 'i te tatararaa fifi.

Mai tô na haamauraahia mai, 'ua tapurahia 'e 2 007 aniraa 'ua 'operehia 'e 6 404 parau faa'î. Te rahiraa parau 'i faaho'ihia ai 'ua maraa ia 'i 2021 (+34%). Tei raro mai ra teie tai'o 'i te vairaa 'i 2019.

'E maraaraa teie nô te toparaa rahi 'o te aniraa 'i te 'omuaraa 'o 2020 'ia faaâuhia 'i tô 2019 (-57%) nô te mau 'opanipaniraahia ia 'te mau tere haereraa taata nô te ma'i pee Covid-19 'e te mau tauturu 'a te Hau 'i tuu 'i roto 'i te oraraa taata.

'E oia ato'a, 'ua 'itehia te nuuraa faatureraa 'i tupu 'i te roaraa matahiti 2021, 'o tei faa'ohie 'e 'o tei faatupu 'i te 'aitauraa parau 'e te haapurororaa 'i te faa'ohiparaa « *Reoara* » a te IEOM, 'o tei faa'îti pâpû 'i te pu'etau titauhia 'nô te fâriiraa 'i te mau aniraa tai'o noa 'e 269 'i 2020 89 mahana 'i 2021.

Te vairaa 'o te mau tarifa hoo

'I titema 2022, 'ua maraa te faito 'o te mau tarifa hoo 0,5% 'e 'ua vai 'i ni'a 'i te 109,20 ; nô te maraa noa te tarifa 'i te pae 'o te utaraa (+1,7%), 'i te pae 'ho'i 'o te mâa 'e te inu 'ava 'ore (+0,2%) 'e te pae 'o te mau faaanaanataeraa 'e te ta'ere (+0,9%). Mai titema 2021 tae mai 'i titema 2022, te tai'o 'âmui 'o te mau tarifa hoo 'e 8,5% te maraa. 'Ia faaâuhia 'i ni'a 'i te 12 'ava'e, 'e 6,4% te tauraa. Te tarifa rima 'ohipa tei maraa ato'a 0,4% 'e 'ua nuu 'i te tai'o 9,5% 'i ni'a 'i te matahiti. Te tarifa 'âmui, taa'ê a'tu 'i te pae 'o te utaraa nâ te rave 'i te ara, tei maraa ato'a 'i titema 2022 0,2% 'e 'ua nuu 'i ni'a 'i te 12 'ava'e 'e 8,5%.

Te tereraa matahiti, 'e maraaraa teie 'i Porinetia 'e 'apee ra 'i te maraaraa 'e 'itehia nei 'i Farani.

Te tâtaraaraa 'o teie tereraa IPC nô te 'ava'e nei nô te maraa ia 'i te pae 'o te utaraa (+1,7%) 'i te pae 'ihoâ râ 'o te maraaraa tarifa manureva (+15,0%), 'e te mâa (+0,2%), nâ roto atu 'i te maraa 'o te mâ tupu (+6,3%) te faraoa 'e te faraoa ota 'e tô na mau tapiri (+0,6%), te 'i'o animara tupa'i (+0,4%), te û, te û taviri 'e te uero moa (+0,5%) te înu 'ava 'ore (+0,1%), 'e te 'âmaa faaanaanataeraa 'e te ta'ere (+0,9%) nâ roto atu 'i te maraa te mau tarifa râtereraa (+9,5%) 'e te mau tauihaa faaanaanataeraa, tauihaa 'aua fare 'e animara faaamu (+0,2%).

Te tahi atu mau tarifa tao'a 'e rima 'ohipa ato'a tei maraa : te tauihaa fare, tauihaa fare tuutu, mahu auahi (+0,2%).

'Ia hi'ihia râ ho'i, te tarifa 'e topa nei 'i teie 'ava'e nô te êa ia (-0,2%) 'e te tiâa 'e tônia mau tapiri (-0,9%).

Tai'o 'o te mau paturaa fare 'e te mau 'ohipa rarahi (BTP)

'I titema 2022, te tai'o 'i te pae 'o te mau paturaa 'e te mau a'hipa rarahi (BTP) 'ua topa 'i te tai'o 0,2% 'e 'ua vai noa 'i te faito 131,79, toparaa nâ roto te toparaa 'o te mau materia paturaa fare (-0,7%), te tauihaa natura ihoâ râ (-2,4%) 'e te mau râau pâmu (-1,7%). 'I ni'a 'i te 12 'ava'e, 'ua maraa te tai'o 'âmui 12,5%.

'i te pae 'o te mau patura fare, te tai'o 'ômuaraa 'ohipa tei maraa 0,1% 'e te pae 'o te faaotiraa 'ohipa 0,5%. 'I ni'a 'i te 12 'ava'e, 'ua maraa te tai'o 'âmui 'o te BTP 11,7%.

Te pae 'o te mau paturaa rarahi, 1,0% te toparaa 'e te mau 'ohipa rii taa'ê maraa mai 0,1%. 'I ni'a 'i te 12 'ava'e, te tai'o 'âmui 'o te mau paturaa rarahi tei maraa 'i te faito 13,6%.

- MAF -

Moni tauturu nâ te EPHE

'Ua faataa te 'Apooraahau 12 399 073 toata nâ te haapiiraa teitei (EPHE), nâ ni'a 'i te i'oa 'o te Pû mâ'imira 'o te mau motu 'e te hi'opo'araa arutaimareva (CRIOBE), nô te patu 'i te hô'ê pû nohoraa nô te mau taata mâ'imi 'o te ao nei.

Faaotiraa ana nô te 29 'o titema 2020, hô'ê tauturu nô te faatupuraa 'ohipa amohia 'e te Hau nui nâ roto 'i te parau faaâu faataahia nô te amo 'i te paturaa nohoraa nâ te mau 'aivânaa mâ'imi 'o te ao nei, 'ia au 'i te numeraraa titauhia 'e 67 575 000 nô teie 'ôpuaraa te auraa ra 'e 76 359 750 toata ia.

'I te pae 'o te mâ'imiraa, te 'avei'a 'e toe nei 'ia riro 'o Porinetia 'ei haaputuraa 'aivânaa tuiroo 'ei vâhi haapiiraa 'i rôpû 'ia Patitifa, 'ei tarena taamuhia 'i te 'avei'a tuhaa 'e titauhia 'e Porinetia.

Nô te reira mau na 'e faataa ai te hô'ê pû nohoraa 'e te'ote'ohia ai 'e Porinetia 'ei nohoraa 'itehia mai, nohoraa 'e au nô te arata'iraa 'ohipa mâ'imi 'a te mau 'ihi teitei.

'ÔPuahia nô te 'afaraa 'o 2021, nô te 9 'o mê 2022 noa 'i nahonaho ai te paturaa, nô te tahi ia hororaa 'i ravehia 'i ni'a 'i te tata'uraa mâtete 'e te haapaariraa 'i te vauvau fenua.

'I ni'a 'i te tereraa faufaa, 'ua iri ato'a mai te maraaraa tapura faufaa, 'inaha titauhia atu ra 'e 21 945 263 toata 'e 'ia numerahia te tute 'e 24 798 147 toata ia.

Nô te reira, te ani nei te EPHE 'ia tuhahia te tapura faufaa 'o teie paturaa, 50% nâ te E'HE 'e amo 'e 50% nâ Porinetia.

Tapura 'o te mau râau manumanu fâriihia 'i Porinetia

'E tupu nei ihoâ te tahi mau tauuiiraa tapura râau manumanu, tei te au 'o te mau aniraa 'a te feiâ toro'a 'e te mau pû 'ihi 'a te Fenua, 'oare râ nô te 'iriti te tahi nô te tahito 'o te ireire fifi nô êa taata 'e te arutaimareva.

'Ua pee te 'Apooraahau 'i te faaotiraa 'a te tomite râau manumanu 'e haaputu nei 'ahuru taata nô roto mai 'i te Hau, te totaiete tivira 'e te mau taiete mana tahi.

Tâ te tomite 'i fârii te 7-Tetradecenal,(Z), irire faa'ohipahia nô te arai 'i te Prays citri (te teigne 'o te taporo) nehenehe 'i te huiraatira 'e faa'ohipa ato'a.

'E 7 râau 'o tei fârii ato'ahia nô te huiraatira :Bacillus thuringiensis H14 ; Bacillus thuringiensis Sérotype 3a, 3b 'e var,kurstaki ; Bacillus subtilis QST 713 ; Cosmolure ; Cuivre (oxychlorure de cuivre) ; Cuivre (sulfate de) ; Chitosan. 'E mau ireire fâriihia nô te faaapu natura.

Te tahi, 'ua faa'iti mai te 'Apooraahau 'i te neheneheraa te faa'ohiparaa 'e 2 râau biocide : te Chlorpyriphos-éthyl 'e te Chlorpyriphos-méthyl, tei roto o ia 'i te 'apaparaa râau faataahia nô te feiâ toro'a pâmu râau. 'E mau râau faa'ohipahia nô te rô pererau 'amu râau pê. E'ita teie mau râau 'e faa'ohipahia nô te 'ohipa faaapu, teie râ rave'a teie nô te pâruru 'eiaha 'ia hahi atu 'i ni'a 'i te 'ohipa faaapu.

E 'inaha, 'ua faaoti te 'Apooraahau 'ia tauihia te piiraa 'o te lambda cyhalothrine, 'o ia 'e râau manumanu, 'ia nehenehe 'i te taata 'e faa'ohipa. Nô te mea, 'e râau fâriihia nô te hô'ê arairaa atura.'E ô teie faaotiraa 'i roto 'i te rênî arata'i 'a te 'ohipa faaapu 'i Porinetia 2021-2030 nô te tururaa 'i te atui rave'a faaapu natura.

- MGT -

Te mau mero, te faaahoraa 'e te teteraa 'ohipa 'a te Fare Raumaire (CESEC)

'Ua hope te pu'etau mana 'o te Fare Raumaire (CESEC) 'i te 7 ra 'o tetepa 2022.

Hou tô na faaâpîraa, 'i te 9 'o titema 2022, 'ua haamana mai na te 'Apooraa rahi 'i te ture Fenua nô te tau'i 'i te faaueraa mana nô te 13 'o tiunu 2005 'i ni'a 'i te tai'o mero, te faanahoraa 'e te tereraa 'ohipa 'a te CESEC 'a Porinetia. Riro atu ai 'ei haamanahia mai 'e te Peretiteni 'o te Fenua.

Hâmana'oraa, 'e tumu parau teie pâpa'ihia 'i roto 'i te ture 'avei'a nô te 5 'o tiurai 2019 'e taima tauraa papature 'a Porinetia 'o tei 'oomo, 'a tahi, te rave'a 'âpî 'i ni'a 'i te :

- Piiraa 'o teie 'Apooraa 'ia nehenehe 'e 'oomo te parau 'o te arutaimareva ;
- Te faaâuraa 'i te 'aifaitoraa 'i roto 'i te mau mero 'o te CESEC.
- Teie arata'iraa 'aifaito 'o te mau mero faahepohia titauhia 'o ia 'ia mâ'iti hô'ê tino 'e pârahi atu 'i roto 'i teie 'Apooraa.

'I te taima mâtuturaa 'a te CESEC 'i ni'a 'i teie 'ôpuaraa ture Fenua, 'Ua faaoti te 'Apooraa nei 'i te 25 'o tenuare 2022 'e ti'a te 'aifaitoraa « 'e tupu te 'aifaitoraa mâ te mata'ê 'ore 'i roto 'i te paparaa mero 'a te mau aupupu rave 'ohipa ». 'Inaha, 'i roto 'i te faaueraa 'o tei mahana, te tahi atu mau 'âmuiraa te ti'a mai nei ia 'ei mero 'otahi.

'I muri a'e 'i te mau 'aitauraa mana'o 'o tei tupu 'i te taima mâ'itiraa ture Fenua 'e 'i muri a'e 'i te mâtuturaa 'a te mau 'âmuiraa aupupu rae 'ohipa 'e tâ te mau fatu 'ohipa, 'ua ti'a mai hô'ê 'ôpuaraa parau huri'ea nô te tau'i 'i te mau ti'a 'e pârahi 'i te CESEC 'ia hi'ohia 'i ni'a 'i te auraa fêtii 'o te mau tuhaa toro'a, nô te turu 'i te 'aifaitoraa 'i roto 'i te mau 'âmaa 'ê atu 'i tâ te aupupu rave 'ohipa.

Te tahi, 'e 'ôpuaraa ato'a teie faaotiraa mana nô te mau tauraa 'e te haapâpûraa 'i te vairaa 'o te mau 'âmaa 'imiraa faufaa, totiare, arutaimareva 'e ta'ere 'a Porinetia.

'I roto 'i tâ na rururaa nô te 18 'o tenuare 2023, 'ua faatae rû te 'Apooraahau, 'i te 'Apooraa rahi nô te haamana mai, te 'ôpuaraa parau huri'ea 'o te tauraa 'i te faaueraa mana nô te 13 'o tiunu 2005 faaâpîhia te 'Apooraa, te faanahoraa 'e te tereraa 'ohipa 'a te Fare Raumaire CESEC.

'Ia haamanahia mai teie tumu parau 'e te 'Apooraa rahi 'e piahia 'i roto 'i te ve'a 'a te Hau (JOPF), 'e rave rû te Peretiteni 'o Porinetia 'i te arata'iraa 'ohipa nô te mâ'iti 'i te mau mero 'o te CESEC ravehia mai 'e te mau aupupu 'e pârahi 'i roto 'i teie 'Apooraa.

Nâ roto 'i te faaueraa mana 'e ravehia 'e te Peretiteni 'o Porinetia, 'ua mâtara ato'a ia te 'ohipparaa, 'ia ti'a mai râ 3/5 a'e, te îti roa, 'o te mau mero mâ'itihia, 'oia ho'i 'e 29 pârahiraa 'i ni'a 'i te 48.